

Toespraak gehouden bij de gedenkbijeenkomst over de deportatie van Joodse burgers uit Dordrecht in November 1942.

Burgemeester A.W. Kolff, 12 november 2017

De burgemeester kan in zijn toespraak afwijken van deze tekst.

Geachte dames en heren,

Het verhaal van vandaag gaat over het verleden en het heden. Daarom is het belangrijk dat er na 75 jaar een gedachtenisbijeenkomst is als vandaag. Om te herdenken en om te gedenken hoe we zelf met deze geschiedenis verder willen leven.

Het wegvoeren van het Joods deel van de Dordtse bevolking heeft vele consequenties gehad. Voor het publieke, culturele en religieuze leven destijds. Met die gevolgen moeten we nog steeds leven. De Joodse gemeenschap in Dordrecht net als wij, u allen en ik hier aanwezig.

Alle herdenkingen en herdenkingsmonumenten ten spijt, lijkt het soms alsof we niet geleerd hebben van ons verleden. Discussies over het uitsluiten van groepen in onze samenleving zijn er nog steeds en niet alleen maar in andere landen. Dat gebeurt ook om ons heen, dichtbij huis. Het blijft van groot belang dat we gedenken dát wat eens is gebeurd, niet meer gebeurt ! Daarom blijft het belangrijk met elkaar te delen hoe we ons voelen, wat we ervan vinden als er niet met respect gesproken wordt over anderen. Dat is wat we rond 4 mei onder de aandacht brengen bij de Nationale dodenherdenking. En dat kunnen we wat mij betreft niet vaak genoeg onder de aandacht brengen.

Lezend over de separatie van een bevolkingsgroep begin jaren '40 van de vorige eeuw rijzen je de haren te berde. Er komen vragen in je op over de invulling van rol en verantwoordelijkheid van mensen; medeburgers overigens. Realiseerde men zich dan helemaal niet welke gevolgen de buitensluiting zou hebben ?

En je blijft altijd zoeken naar *het waarom* : de redenen van de deportatie die in 1942 plaats had. Gezien de voorbereidingstijd die ervoor is gebruikt om tot daadwerkelijke deportatie over te gaan, is er goed en heel bewust nagedacht over de te kiezen richting. Het verhaal is vreselijk. Zo doordacht is er gewerkt aan het 'apart' zetten van de Joodse burgers dat het heel gemakkelijk werd om Joden op te pakken en te arresteren. En vervolgens te deporteren. Met een nauwgezette precisie is hiernaar toe gewerkt en het kan niet zo zijn dat anderen dat niet hebben gezien of zich niet hebben gerealiseerd wat er zou kunnen gebeuren.

Met verbazing, geachte aanwezigen, nemen we er kennis van hoe verschillende Dordtse bewoners én organisaties hebben meegewerkt aan het verlenen van informatie over Joodse inwoners. Met als doel om hun leefwereld in te perken, zodat hun wereld steeds kleiner werd, ze geen rechten meer hadden en eigenlijk volledig uit het openbare leven verwijderd werden. Hoe is dit mogelijk geweest?!

Het is van belang om je aldoor weer opnieuw deze vraag te stellen.

Natuurlijk was de informatieverspreiding over hetgeen werkelijk speelde tijdens de Tweede Wereldoorlog niet gemakkelijk. De nieuwsgaring was matig en soms absoluut niet accuraat. In het huidige tijdperk kunnen we terugvallen op internet en social media. Kan je veel beter delen en praten over hetgeen er gebeurt. En kun je er op die manier ook een mening over vormen.

Toch, geachte aanwezigen, ook toen moet er veel informatie zijn geweest over de toedracht en de redenen achter deze heksenjacht. Er zijn immers ook mensen in opstand gekomen.

In de afgelopen weken zijn Jodenhaat, antisemitisme en haat tegen minderheden verschillende keren voorbij gekomen. Denk recent aan de stickers die in Italië gebruikt werden om antisemitische leuzen te verspreiden en door de beeltenis van Anne Frank in een shirt van AS Roma mee te nemen.

Of aan de discussie over het gebruik van de naam van Anne Frank op een treinstel in Duitsland. Nog los van de hatelijke opmerkingen die worden gebruikt als er wordt gesproken over minderheden en vluchtelingen in ons land.

In de afgelopen weken kwam ook de rol van het Rode Kruis ten tijde van de Tweede Wereldoorlog voorbij in de media. Die rol van het Rode Kruis, dé organisatie die toch altijd opkomt voor mensen in nood!. ook dat zette me weer aan het denken over de werkwijze van organisaties, hun rolinvulling en ook vooral hoe ze die niet invulden. In die organisaties waren mensen actief die waarschijnlijk oprecht en met goede bedoelingen dit werk vrijwillig oppakten. Toch is het blijkbaar voor velen mogelijk geweest om je te verschuilen achter regels, rechten en plichten terwijl je echt niet goed bezig bent als je je achter regels verschuilt wanneer een ander je hulp hard nodig heeft.

Het is moeilijk om fanatici aan te pakken op hun populistische en opruiende teksten. Je weet dat teksten polariseren, iemand de wacht aanzeggen is juridisch gezien niet eenvoudig. Alleen daarom al denk ik dat je er altijd voor moet kiezen om tekst en uitleg te geven.

Dat is dan ook meteen een oproep naar het heden. Kijk nooit weg, ga altijd het debat aan en geef mensen geen kans om de medemens weg te duwen. Zwijgen en niets doen mogen geen optie zijn. Altijd moet je je mond open doen en opstaan voor de ander. Alleen dan kan je samen sterk zijn.

Doen we dit allemaal voldoende ? Hebben we niet allemaal wel eens het gevoel dat een ander *nu wel even iets mag zeggen*. Of ben je misschien bang om iets te zeggen ?

In de NRC las ik de bijzondere tekst van een onderzoekster van het NIOD, die refereerde aan een eigen ervaring in de Tweede Wereldoorlog. Ze zegt: " ... wat zou ik hebben gedaan ? Ik weet het niet. Ik zat als dertienjarige op de fiets toen ik een vrouw in elkaar zag zakken. Ik ben

toen hard doorgefietst! Ik heb niks gedaan!" zo zegt zij met uitroeptekens.

" Het is een reflex", geeft ze aan. "Het heeft me later wel aan het denken gezet. Ik vond het eng. Ik heb niet geholpen."

Iedereen heeft wel een ervaring waarvan je achteraf zegt: ben ik er wel voldoende geweest voor de ander ? Had ik niet meer kunnen doen, had ik niet iets moeten zeggen ?!

Het feit dat we hier met elkaar samen zijn, nadenken over de rol die we, mijns inziens, zouden moeten pakken. Het feit dat we er steeds het gesprek over zoeken met elkaar. Dat is van wezenlijk belang voor de sociale samenhang in de maatschappij.

Je moet er gewoon *altijd* zijn voor de ander. En als het even niet lukt, dan is het goed dat anderen er zijn.

Laten we ervan leren en bij onszelf de opdracht neerleggen, bij onze kinderen, bij onze vrienden en familie :

"Ik kijk niet weg en probeer de ander een veilige omgeving te bieden. Er is ruimte voor iedereen en ik geef een positieve bijdrage aan het leven van een ander. "

Dank aan allen dat we hier vandaag bij elkaar zijn.

Er zijn in Dordrecht verschillende momenten waarop we gedenken; waarop we herdenken. Vandaag was het Stadhuis open voor herdenking bij het Joods Monument. Van harte hoop ik dat we nog vaak met elkaar en met verbazing en ongeloof naar de verhalen uit de Tweede Wereldoorlog zullen luisteren. En daarvan leren dat het zo nooit meer mag gebeuren.
